Alina-Mihaela Pricop Bursuc

OBSERVAȚII PRIVIND ANALIZA TERMINOLOGIEI NORILOR

INTRODUCERE

O serie de terminologii ştiinţifice prezintă termeni creaţi într-o variantă specializată funcţional a limbii latine: denumirile ştiinţifice (internaţionale) ale plantelor şi animalelor în terminologia biologiei, denumirile ştiinţifice ale norilor în terminologia meteorologiei. Deşi terminologia botanică ştiinţifică s-a format pe baza resurselor denominative greco-latine, latina „botanică" este „o limbă artificială" sau, mai precis, o *lingua franca* a naturaliştilor, o variantă specializată funcţional a latinei din secolul al XVI-lea (Milică 2010: 5). Ea este expresia eforturilor oamenilor de ştiinţă de a da, conform dezideratului linnéan, nume corecte elementelor lumii vegetale şi animale (Milică 2010: 5). Latina clasică devine sursă şi pentru terminologia norilor (latină „nefologică"), sensul cuvintelor latineşti devine nucleul semantic al termenilor desemnând norii. Latina „norilor" ar fi, în această logică, un reflex şi o continuare a acestei variante specializate funcţional.

1. STADIUL CERCETĂRII

Prima analiză a terminologiei româneşti a norilor face parte din studiul amplu al terminologiei româneşti a fenomenelor atmosferice, efectuat în cadrul proiectului „Terminologia meteorologică românească (ştiinţific vs. popular) a fenomenelor atmosferice. Studiu lingvistic", coordonat de CS I dr. Cristina Florescu şi desfăşurat în perioada 2011–2016 la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" al Academiei Române, Iaşi. Rezultatele cercetării, derulată pe două paliere terminologice, ştiinţific şi popular (inclusiv comun), constau într-un dicţionar lingvistic (DFA[1], îmbogăţit DFA[2]), în care denumirii româneşti a fiecărui fenomen atmosferic îi sunt consacrate un articol lexicografic (cu definiţie, citate, etimologie) şi o serie de studii tematice care pornesc de la articolele de dicţionar. Studiul „Nebulozităţile", redactat de dr. Cristina Cărăbuş, propune pe baza DFA[1], analiza morfologică a întregului grup lexical al „nebulozităţilor", evidenţiind ponderea substantivelor, adjectivelor şi verbelor, şi încadrează termenii în diferite tipologii ale norilor.

LR, LXVIII, nr. 2, p. 257–265, Bucureşti, 2019

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

2. SCURT ISTORIC AL DENUMIRILOR LATINEŞTI ALE NORILOR

Create într-o variantă specializată funcțional a limbii latine, denumirile ştiințifice (latineşti) ale norilor au fost modelate de meteorologi mai mult sau mai puțin specialişti, vorbitori nativi ai limbilor engleză, franceză şi germană. O trecere în revistă a principalelor etape din dezvoltarea acestei zone terminologice ajută la clarificarea caracteristicilor acestei terminologii.

În 1802, farmacistul englez Luke Howard[1] prezintă conferința: *On the modifications of clouds, and on the principles of their production, suspension and destruction*, pe care o publică în anul următor[2]. Prima din cele două părți ale lucrării, în care Howard propune o clasificare a norilor, este tradusă în 1804 în franceză de către savantul elvețian Marc-Auguste Pictet: *Sur les modifications des nuages, et sur les principes de leur production, suspension et destruction* (Vasack 2013: 7). Clasificarea lui Howard se înscrie în perspectivă linnéană şi conține termeni împrumutați din limba latină, considerată de către Linné şi de către succesorii săi o limbă transparentă, dotată cu inteligență literală (Vasack 2013: 7). Deşi nu ierahizează „modificările norilor" sau ale „formelor de apă în suspensie în atmosferă", subdivizându-le în clase, specii şi genuri, Howard distinge opt modificări: trei simple (*cirrus*, *cumulus*, *stratus*), două intermediare (*cirro-cumulus*, *cirro-stratus*) şi trei compuse (*cumulo-stratus*, *cumulo-cirro-stratus* şi *nimbus*). Principalele două criterii pe care se bazează clasificarea lui Howard sunt morfologia şi procesul de formare.

Tot în 1802, biologul francez Jean-Baptiste de Lamarck propune o altă clasificare a norilor[3]. Clasificarea lui Lamarck se caracterizează printr-o listă „interminabilă" de denumiri franceze, mai mult sau mai puțin poetice, pentru nori (fr. *diablotins*, *coureurs*, *demi-terminés* etc., Vasack 2013: 12). Deşi îi lipseşte precizia taxonomică a lui Howard, demersului lui Lamarck i se recunoaşte faptul de a fi propus criteriul înălțimii (utilizat în meteorologia actuală), norii *diablotins* fiind asimilați norilor *fractostratus*, de exemplu.

În 1813, britanicul Thomas Forster, discipol al lui Howard, propune noi varietăți de nori în lucrarea *Researches about atmospheric phaenomena* (Vasack 2013: 16). Deşi salută clasificarea lui Howard, Forster deplânge uzul limbii latine şi propune o variantă engleză, transparentă a termenilor, care, fiind poetică, nu este ştiințifică. Din serie fac parte: engl. *Cirrus* or *Curlcloud* „nor buclat", *Cumulus* or

[1] Naturalistul suedez Carl Linné publică în 1735 prima ediție a lucrării *Systema naturae*, în care prezintă principiul binar sau binomial de clasificare a plantelor: fiecare plantă are un nume şi un prenume, denumire care corespunde genului şi speciei. Lucrările lui Linné influențează Europa savantă a Luminilor şi în special Marea Britanie. Luke Howard îşi însuşeşte principiul binomial şi îl aplică întâi, în 1802, într-un articol de botanică (Vasack 2013: 6).

[2] Au fost publicate trei ediții: 1803; 1820 în *The climate of London*; 1865, postum, cu titlul *Essay on the modifications of clouds* (Vasack 2013: 9).

[3] În trei variante: 1802, 1805, 1818.

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

Stackencloud „nor în grămadă”, *Stratus* or *Fallcloud* „nor căzut”, *Cirrocumulus* or *Sondercloud* „nor dublu”, *Cirrostratus* or *Wanecloud* „nor evanescent”, *Cumulostratus* or *Twaincloud* „nor îngemănat”, *Nimbus* or *Raincloud* „nor de ploaie”. Howard dezaprobă numele „forsteriene” ale norilor, numele împrumutate din latină sau compuse pe baza latinei fiind puține, uşor de reținut, în timp ce numele compuse în engleză de Forster sunt inutile şi eronate în materie de explicații.

Un rol important în impunerea clasificării lui Howard îl are aprecierea poetului Goethe, care termină textul său *Wolkengestalt nach Howard* (*Structura norilor după Howard*), din 1820, cu poemul (reprodus în ediția a treia din 1865 a lucrării lui Howard) *Howards Ehrengedächtnis,* unde salută „omul care a ştiut să distingă norii” (Vasack 2013: 17).

Începând cu anul 1840 şi până în prezent, clasificarea a fost modificată şi dezvoltată constant, însă termenii de bază sunt cei propuşi de Howard. În 1840, meteorologul german Ludwig Kaemtz introduce prefixul *strato-* şi inversează *cumulo-stratus* al lui Howard în *strato-cumulus*, definit riguros în 1896 de Ralph Abercromby. În 1887, Emilien Renou introduce prefixul *alto-*, ambele prefixe ținând cont de criteriul altitudinii (indicat de Lamarck, dar neglijat de Howard). În 1860, Andrès Poey propune introducerea varietăților „fragmentate” şi un nou criteriu: condițiile de mediu şi formare a norilor. Altitudinea este un criteriu secundar care va fi dezvoltat în 1896, anul internațional al norilor. În 1896, apare primul atlas internațional al norilor, pregătit de meteorologii Hilderbransson, Riggenbach şi Teisserenc, şi editat în limbile franceză, engleză şi germană. În 1932, atlasul este revizuit cu titlul *Atlas international des nuages et des états du ciel* şi completat cu o anexă de „nori tropicali”. Din 1956, clasificarea este aprobată de Organizația Meteorologică Mondială care editează atlasul. Clasificarea actuală distinge 4 familii, 10 genuri, 14 specii (Vasack 2013: 19).

3. „ÎN CĂUTAREA PRIMEI ATESTĂRI”

Istoricul terminologiei ştiințifice sau latineşti a norilor relevă un sistem bine închegat, destul de închis (după perioade mari de timp este delimitat un nou tip de nor şi un nou termen pentru a-l desemna) şi, în acelaşi timp, foarte puțin transparent, în condițiile în care limba latină nu mai constituie în prezent o limbă de circulație internațională. Familiarizarea cu oricare dintre termeni se realizează în cadrul sistemului şi atrage familiarizarea cu întreg sistemul. Este premisa de la care am pornit pentru a extinde căutarea primei atestări româneşti.

Primele atestări ale acestor termeni în limba română, potrivit datelor documentate pe baza DA/DLR şi MDA, şi publicate în DFA[1] şi DFA[2] sunt următoarele: *strate* (pluralul lui *stratus*) în 1850 (într-o lucrare de popularizare a ştiinței: *Barasch, M*. III), *nimbuşi* (pluralul lui *nimbus*) în 1938 (într-una din operele lui Mihail Sadoveanu). Primul termen, desemnând un nor, lexicografiat

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

într-un dicționar de limbă este *cumulus*, în 1940 (DA). Primul dicționar de specialitate în care este înregistrat întreg nucleul terminologiei norilor, şi nu doar câteva denumiri, îl constituie LTR, în 1949, în primul volum, regăsindu-se primele atestări ale următorilor termeni: *altocumulus*, *altostratus*, varietatea *castellatus*, *cirrocumulus*, *cirrostratus*, *cirrus*, *cumuliformis*, *cumulonimbus*, *cumulus*, *fractus*. Urmează dicționarele de strictă specialitate meteorologică care înregistrează sistemul denominativ al norilor (Țîştea 1965, respectiv Ciulache 2003 şi Runcanu 2014). Prezența lui *nimbus* în forma sa de plural (românesc, cu alternanță consonantică) şi absența oricărui alt termen referitor la nori din opera lui M. Sadoveanu se poate explica şi prin faptul că autorului îi era familiar din limba latină, unde *nimbus* are sensul precis de „nor de ploaie". Prezența unuia dintre termeni (într-o formă aparte de plural: *strate*) într-o lucrare de popularizare a ştiinței, de la jumătatea secolului al XIX-lea (la puțin timp de la crearea nucleului acestei terminologii), determină extinderea documentării spre alte lucrări de popularizare a ştiinței din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar şi spre opere literare elaborate pe tematica norilor.

Reluarea documentării pe baza sursei de la 1850, în care este pentru prima dată înregistrat unul din termenii norilor, duce la identificarea de prime atestări pentru încă o serie de termeni, în forma de plural latinesc: *cumuli*, *siri* (variantă învechită de plural a lui *cirus*), *siro-cumuli* (variantă învechită de plural a lui *cirocumulus*) şi *strato-cumuli*, dar lipseşte *nimbus*:

[1850] *Nuorii cumuli sunt rotunzi şi groşi... Nuorii siri ni se prezintă ca grămezi de nuori mici, având forma penelor de pasări... Aceşti nuori siri... schimbându-se în nuori de formă siro-strati aduc ploae... Nuori siro-cumuli sunt strevăzători şi se pun înaintea soarelui sau a lunei ca un văl alb subțire... Altădată soarele este dimineața acoperit de nuori de forma strato-cumuli*. *Barasch, M*. III, 142.

Apar mai toți termenii din sistemul inițial al lui Howard. Elementul de compunere *strato-* a fost introdus de un meteorolog german în 1840, prezența acestuia în lucrarea lui Barasch explicându-se şi prin lecturile sale în limba germană, ceea ce nu exclude o primă filieră de împrumut germană.

Extinderea documentării face posibilă recuperarea următoarei serii de atestări (pentru că este atestat sistemul de la data respectivă) din primul manual de meteorologie din Ardeal, apărut în 1889. Sunt atestați toți termenii creați de Howard, în forme latineşti de plural şi de singular (ultimele indicate între paranteze):

[1889] *Cirri (cirrus)... se află în straturi foarte înalte ale aerului... Cumuli (cumulus)... se prezintă în forma unor mase semigloburoase... Artemiu, M*. 131. *Strati (stratus)... se prezintă în formă de straturi orizontale întinse... Cirro-cumuli (cirro-cumulus), o formă de tranziție între cirri şi cumuli, sunt nişte nori mici şi albi... Cirro-strati (cirro-stratus), când cirri nu se află răsfirați singuratici, ci se reunesc pentru a forma nişte bande de estensiuni însemnate... Cumulo-strati (cumulo-stratus) când cumuli formează nişte bande groase şi dese... Nimbi (nimbus), cari se numesc şi norii de ploaie*. *Artemiu, M*. 132.

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

Recuperarea acestor prime atestări din a doua jumătate a secolului al XIX-lea este relevantă pentru modul în care specialiştii vremii cu preocupări de meteorologie adoptă sistemul denominativ latinesc: predomină formele de plural latineşti.

Reprezentarea slabă a termenilor în stilul beletristic este explicabilă, totuşi extinderea documentării odată cu redactarea acestui studiu face posibilă descoperirea unei lucrări în care sunt descrişi poetic norii şi care conţine o serie din termenii care alcătuiesc sistemul denominativ al norilor:

[1979] *Se pot vedea în cerul nostru, către orizont, între mai şi august, după apus, nori de praf cosmic, albi-albaştri-argintii şi luminoşi, gingaşi ca ciruşii, însă de zece ori mai depărtaţi decât norii de abur şi cristale şi mai frumoşi şi nobili, în taina lor înaltă şi străină, decât orice nori*. *Creţia, N*. 22[4]. *Lungi şiruri paralele de cumuluşi albi, intenşi, purtaţi de vânt în cerul suav, adânc şi fluid, şi-n urma lor spume ciriacee de o infinită eleganţă; cât de frumos ar fi ca, mai sus, să se întrevadă, dincolo de azur, marele întuneric şi îndepărtatele, augustele stele*. *Creţia, N*. 60.

Ocurenţele, în număr mare, confirmă tendinţa de adaptare a multora dintre termeni la sistemul morfologic românesc, întâlnind atât forme articulate, cât şi forme de plural românesc: *cirusul*, *ciruşi*, *cumulusului*, *cumuluşi*. Sunt întrebuinţaţi în aceeaşi lucrare: *cirrocumulus*, *stratus*, *cirrostratus*, *cumulonimbus*, *ciro-nimbus*.

4. ETIMOLOGIE MULTIPLĂ

Termenii ştiinţifici (latineşti) ai norilor sunt atestaţi, deşi sporadic, atât în lucrări de popularizare a ştiinţei, cât şi în opere beletristice. În plus, o parte dintre aceştia sunt înregistraţi în dicţionare reprezentative ale limbii române. Stabilirea etimologiilor acestor termeni constituie însă un demers extrem de complicat. În continuare, sunt trecute în revistă principalele soluţii etimologice identificate până în prezent.

În cele două serii ale dicţionarului tezaur al limbii române (DA/DLR), din seria termenilor ştiinţifici (latineşti) ai norilor sunt înregistraţi doar şase termeni: *cumulus*, *nimbostratus*, *nimbus*, *stratocumulus*, *stratus* şi *virga*. Primul termen este considerat un împrumut (neologism) din limba franceză cu precizarea parantetică (lat. *cumulus* „grămadă") (DA). *Nimbostratus* şi *stratocumulus* sunt analizaţi ca împrumuturi din fr. *nimbo-stratus*, respectiv fr. *strato-cumulus* (DLR). Termenul *nimbus* este explicat prin lat. *nimbus* (DLR). Pentru ceilalţi doi termeni este propusă etimologie dublă: *stratus* din fr. *stratus*, lat. *stratus* (DLR), respectiv *virga* din fr. *virga*, lat. *virga* (DLR). În MDA, termenii ştiinţifici sunt mult mai bine reprezentaţi, majoritatea fiind consideraţi împrumuturi din limba franceză: fr.

[4] Paginile sunt indicate după ediţia a doua (2005).

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

altocumulus, *altostratus*, *cirro-cumulus*, *cirro-stratus*, *cirrus*, *cumulo-nimbus*, *cumulus*, *nimbo-stratus*, *strato-cumulus*. Etimologiile termenilor *nimbus*, *stratus* şi *virga* sunt explicate ca în dicţionarul tezaur: primul termen este considerat împrumut din latină, iar pentru următoarele două este propusă etimologie dublă din franceză şi latină. În DELR, din care sunt publicate până în prezent primele două volume (*A–B* şi *C* – porţiunea *Ca–Cizmă*), este lucrat, pentru moment, numai termenul *cirus* şi urmează a fi lucrate, potrivit indicilor celor două volume: *altocumulus* şi *cirrocumulus* sub *cumulus*, *altostratus* şi *cirostratus* (şi varianta *cirrostratus*) sub *stratus*. Termenul *cirus* (lucrat în volumul apărut în 2015) este considerat un împrumut din franceză, cu o indicaţie parantetică: „fr. *cirrus* (împr. din lat. *cirrus* «şuviţă»)” (DELR).

În DFA[1] sunt înregistrate toate denumirile ştiinţifice documentate pe baza DA/DLR, MDA şi a două dicţionare meteorologice de referinţă, Ţîştea 1965 şi Ciulache 2003. Autorii DFA[1] recurg la două căi de rezolvare a etimologiilor: este preluată etimologia din DA/DLR şi MDA pentru termenii analizaţi în cele două surse academice şi sunt propuse soluţii etimologice provizorii pentru restul termenilor. Aşadar, termenii înregistraţi şi în DA/DLR şi MDA sunt consideraţi împrumuturi, de la caz la caz, din latină, din franceză sau din franceză şi latină. În ceea ce priveşte restul termenilor, autorii DFA[1] analizează factorii extralingvistici şi lingvistici implicaţi. În dicţionarele meteorologice româneşti, termenii ştiinţifici sunt, în mod superficial, raportaţi direct la limba latină (lat. *floccus* „zdreanţă”, cf. Cărăbuş 2015: 37). Însă, meteorologii români (şi nu numai) utilizează intens două dicţionare de specialitate de referinţă: un dicţionar bilingv (în limbile franceză şi engleză, Villeneuve) şi dicţionarul internaţional de meteorologie (editat în principal în cele două limbi străine). În acest context, lingvistul observă posibilitatea pătrunderii în limba română a termenilor ştiinţifici prin cele două filiere: franceză şi engleză, fără a exclude limba latină. Astfel, în DFA[1] etimologiile se recuperează parţial (Florescu 2015: 20) prin trimiteri, de la caz la caz, la termenii corespondenţi din franceză, din franceză şi engleză sau din franceză şi latină (ex.: cf. fr., engl. *fibratus*)[5]. În plus, pe baza unui dicţionar latin-român de referinţă, sunt formulate scurte note etimologice în care sunt indicate sensurile cuvintelor latineşti care stau la baza termenilor ştiinţifici ai norilor. Pe baza articolelor din DFA[1], împrumuturile sunt grupate în trei categorii în ordinea reprezentativităţii la nivel lexical: împrumuturile din franceză, „împrumuturile din franceză, întărite sau diversificate de limba engleză” şi împrumuturile cu etimologie dublă, din latina savantă şi din franceză (Cărăbuş 2015: 40). În cea de-a doua fază de analiză, în DFA[2] paragrafele etimologice, rezolvate anterior prin trimiteri, sunt îmbunătăţite, considerându-se că avem de-a face, în general, cu împrumuturi din franceză (ori şi din franceză),

[5] Astfel: cf. fr., engl. *fibratus*, *floccus*, *fractus*, *fumulus*, *genitus*, *humilis*, *incus*, *intortus*, *lacunosus*, *lenticularis*, *mamma*, *mediocris*, *mutatus*, *nebulosus*, *translucidus, tuba, uncinus, undulatus*; cf. fr. *arcus*, *calvus*, *capillatus*, *castellanus*, *duplicatus*, *pannus*, *perlucidus*, *spissatus*, *stratiformis*; sau: cf. lat., fr. *opacus*, *pileus*, *radiatus*, *velum*, *vertebratus* (DFA[1]).

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

structura latinizantă a termenului fiind preluată direct din franceză (Florescu 2017: 22). Termenii sunt analizaţi ca împrumuturi: fie doar din franceză, fie din franceză şi engleză, fie din franceză şi latină, fie din latină, franceză şi engleză[6], stipulându-se etimologia multiplă (dublă sau chiar triplă) în cazul acestui tip de termeni.

Statutul filierei franceze de împrumut incită la examinarea modului în care este tratată etimologia termenilor francezi ai norilor în dicţionarul academic. Am urmărit în TLFi etimologiile a patru termeni simpli: *cirrus*, *cumulus*, *nimbus* şi *stratus*. În articolele acestora sunt discutaţi şi termenii compuşi: *cirro-cumulus* (*cirrus* şi *cumulus*), *cirro-stratus* (*cirrus* şi *stratus*), *cumulo-nimbus*, *cumulo-stratus* ca sinonim al lui *strato-cumulus*, *nimbo-cumulus*, *nimbo-stratus*, dar şi *nimbostratus* (cu precizarea că apar uneori şi fără liniuţa de unire). Astfel:

Cirrus… Étymol. et Hist. 1854. […] Mot. lat. signifiant « boucle de cheveux » et « frange » d'où la désignation de ces nuages en forme de filaments. (TLFi, s.v.)

Cumulus… Étymol. et Hist. 1858 […]. Lat. class. cumulus « amas, amoncellement », le cumulus offrant l'aspect d'un amoncellement de petits nuages denses. (TLFi, s.v.)

Nimbus… Étymol. et Hist. 1804 (Sur les modifications des Nuages [trad. de l'angl., v. infra) […]. Empr., par L. Howard dans sa nomenclature des nuages établie en 1803, au lat. nimbus «nuage de pluie». […] (On the modifications of Clouds, [Réimpr. Berlin, 1894], p.6). (TLFi, s.v.)

Stratus… Étymol. et Hist. 1830 […]. Mot lat. stratus « étendu » (v. strate), part. passé de sternere « étendre »; déjà en angl. En 1803. (TLFi, s.v.)

Cu excepţia fr. *nimbus*, ceilalţi trei termeni[7] sunt explicaţi direct din latina clasică, pentru evoluţia semantică recurgându-se la explicaţii de natură extralingvistică. În schimb, în cazul fr. *nimbus* se precizează că este împrumutat, în 1803, de Howard (creatorul nucleului terminologiei norilor), în nomenclatura sa, de fapt, într-o variantă specializată funcţional a limbii latine.

Aşadar, în cazul acestui subgrup lexical vorbim clar de etimologie multiplă. Pe de o parte, împrumutul în limba română se face din varianta specializată a limbii latine în care au creat aceşti termeni Howard şi continuatorii săi. Pe de altă parte, împrumutul s-a făcut, cu siguranţă, cel puţin pe o filieră şi, având în vedere perioada, pe filieră franceză (fără a exclude posibilitatea altor filiere). Pentru termenii compuşi este şi mai clar împrumutul din varianta specializată a limbii latine, ei neexistând în latina clasică, neexistând anterior compunerii lor de către Howard (1803).

[6] Astfel: din fr. *arcus, calvus, capillatus, duplicatus, perlucidus, spissatus, stratiformis*; din lat., fr. *opacus, pannus, pilleus, radiatus*; din fr., engl. *fibratus, floccus, fractus, fumulus, genitus, humilis, incus, intortus, lacunosus, translucidus, tuba, uncinus, undulatus, velum, vertebratus*; din lat., fr., engl. *lenticularis, mamma, mediocris, mutatus*, *nebulosus, nimbostratus* (DFA^2).

[7] Prima atestare în franceză a celor patru termeni exemplificaţi este din 1804, având în vedere traducerea în franceză în 1804 a articolului englez al lui Howard. TLFi conţine această primă atestare numai pentru fr. *nimbus*, pe ceilalţi trei atestându-i ulterior.

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

Propunem următoarea formulă etimologică pentru termenii ştiinţifici ai norilor: *cirus* – din fr. *cirrus*, lat. spec. *cirrus* (împr. din lat. *cirrus* „şuviţă”).

5. CONCLUZII

În urma cercetării întreprinse au fost identificate atestări anterioare faţă de cele înregistrate în dicţionarele de limbă şi în *Dicţionarul fenomenelor atmosferice* pentru principalii termeni româneşti ai norilor. De asemenea, au fost identificate atestări ale termenilor într-o lucrare eseistică de la finalul secolului al XX-lea.

Privitor la etimologia termenilor, mai ales odată cu redactarea nouă a literelor din seria veche DA, trebuie avut în vedere că termenii ştiinţifici ai norilor nu sunt în limba română, împrumuturi directe din latina clasică, ci dintr-o variantă specializată funcţional a limbii latine, prin mijlocirea filierelor franceză şi/ sau engleză (cel puţin).

SURSE

Artemiu, M.: Publiu Alexi Artemiu, *Compendiu de meteorologiă*, Braşov, Tipografia Alexi, 1889.

Barasch, M. III: Iulius Barash, *Minunele naturii. Conversaţiuni asupra deosebitelor obiecte interesante din ştiinţele Naturale, Fisică, Chimie şi astronomie, compuse de...*, Ediţiunea a doa. Tomul III, Bucureşti, Tipografia Colegiului Naţional, 1852 [prima ediţie în 1850].

Creţia, N.: Petru Creţia, *Norii*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1979.

BIBLIOGRAFIE

Cărăbuş, Cristina, 2015, „Nebulozităţile”, în Florescu 2015, p. 31–45.

Florescu, Cristina (coord.), 2015, Laura Manea, Elena Tamba, Alina Pricop, Cristina Cărăbuş, Florin-Teodor Olariu, Maria Iliescu, Rodica Zafiu, Bardu Nistor, Mariana Neţ, Liviu Apostol, *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (ştiinţific vs. popular)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi.

Florescu, Cristina, 2017, *Cadrul teoretic*, în Cristina Florescu (coord.), Laura Manea, Elena Tamba, Alina Pricop, Cristina Cărăbuş, Liviu Apostol, Florin-Teodor Olariu, Mădălin-Ionel Patraşcu, *Dicţionarul fenomenelor atmosferice*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, 2017.

Milică, Ioan, 2010, „Modele naive şi modele savante în reprezentarea lingvistică a realităţii: denumirile de plante”, *Limba română* (Chişinău), anul XX, nr. 11–12, p. 1–5.

Vasack, Anouchka, 2013, „Cumulus, cirrus, stratus. Histoire et fortune de la classification de Howard”, *Géographie et cultures*, 85, p. 9–34.

SIGLE

Ciulache 2003: Sterie Ciulache, Nicoleta Ionac, *Dicţionar de meteorologie şi climatologie*. Bucureşti, Ars Docendi, 2003.

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)

DA: Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, 1913–1948.
DELR: Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Dicţionarul etimologic al limbii române* (DELR). Coordonatori: acad. Marius Sala, Andrei Avram, membru corespondent al Academiei, Bucureşti, Editura Academiei Române, Vol. I–II, I: *A–B*, 2011; II: Litera *C*. Partea 1. *Ca–Cizmă*, 2015.
DLR: Academia Română, *Dicţionarul limbii române* (DLR). Serie nouă, Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă, Bucureşti, Editura Academiei, 1965–2010.
DFA[1]: Cristina Florescu, Laura Manea, Elena Tamba, Alina Pricop, Cristina Cărăbuş, *Dicţionarul fenomenelor atmosferice*, în Florescu 2015, p. 325–678.
DFA[2]: Cristina Florescu (coord.), Laura Manea, Elena Tamba, Alina Pricop, Cristina Cărăbuş, Liviu Apostol, Florin-Teodor Olariu, Mădălin-Ionel Patraşcu, *Dicţionarul fenomenelor atmosferice*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2017.
LTR: *Lexiconul tehnic român*, Bucureşti, Editura Tehnică, 1949–1955.
MDA: *Micul dicţionar academic*, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.
Runcanu 2014: Toma Runcanu, Dumitru Bacinschi, Victor Ion Pescaru, Grigire Makkai, Tibor Tanczer, *Dicţionar meteorologic*, Ediţia a II-a, Bucureşti, Societatea Meteorologică Română, 2014.
TLFi: Paul Imbs, Bernard Quemada (coord.), *Trésor de la langue française. Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle (1789–1960)*, 16 volume, Paris, Éditions du CNRS/Gallimard, 1971–1994. http://atilf.atilf.fr/tlf.htm
Ţîştea 1965: Dumitru Ţîştea, Dumitru Bacinschi, Radu Nor, *Dicţionar meteorologic: român-rus-francez-englez-german-spaniol*, Bucureşti, Institutul Meteorologic, 1965.

REMARKS ON THE ANALYSIS OF THE CLOUDS TERMINOLOGY

(Abstract)

This article aims to deepen the study of the Romanian scientific terms of clouds and to provide a series of clarifications regarding their first attestations and their etymologies. The observations are based on the results of the "Romanian Meteorological Terminology (scientific vs. popular) of Atmospheric Phenomena. Language Study" and on new data extracted from additional sources.

Cuvinte-cheie: termen ştiinţific sau latin, termen popular, prima atestare, etimologie multiplă, terminologia norilor

Keywords: scientific or Latin term, popular term, first attestation, multiple etymology, clouds terminology

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" al Academiei Române, Iaşi
alina.bursuc@hotmail.com

BDD-A30972 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:04:05 UTC)